

1 Inleiding

Nederland is een écht ganzenland. Ganzen horen bij Nederland en veel mensen genieten ervan ze te horen en te zien. Bovendien hebben ze een belangrijke functie in ons ecosysteem. Wanneer ganzen bijvoorbeeld in de rui zijn, brengen ze een periode in moerasgebieden door. Ze voelen zich daar veiliger dan op het land, omdat ze in deze periode niet kunnen vliegen. Tijdens hun verblijf eten ze van de planten, zoals riet. Het moeras blijft hierdoor open. Dit zorgt ervoor dat deze gebieden geschikt blijven voor veel planten- en diersoorten zoals moerasvogels.

In het verleden ging het met sommige ganzenpopulaties niet goed. Bijvoorbeeld de grauwe gans was rond 1950 zo goed als uitgestorven. Daarom zijn ganzen, met uitzondering van exoten, beschermd bij wet. Inmiddels is er veel veranderd. Nederland is zo ingericht, dat het een waar ganzenparadijs is. De rustige natuurgebieden met veel water bieden de ideale plek om te overnachten en te broeden. En op de vele agrarische akkers en graslanden vinden ze eiwitrijk voedsel. Ook overwinteren ganzen graag in ons land. Niet alleen de standganzen die jaarrond blijven, maar ook trekganzen strijken graag in Nederland neer. Op het hoogtepunt in de winter verblijven hier circa 2,5 miljoen stand- en trekganzen (Hornman et al., 2022).

Tussen maart en mei vertrekken de meeste wintergasten weer. Een deel blijft ook in de zomer in Nederland; de standganzen. Tegenwoordig verblijven er jaarrond tussen de 350.000 en 450.000 ganzen in Nederland. Met name de grauwe gans, de kolgans en de brandgans komen hier in grote aantallen voor. Zelfs in zulke grote aantallen, dat ze schade veroorzaken aan landbouw en natuur, en dat ze een risico kunnen vormen voor de vliegveiligheid. Dit faunabeheerplan richt zich op het vinden van oplossingen voor die maatschappelijke problemen, met oog voor alle belangen die er spelen. Het voorkomen van dierenleed staat daarbij voorop, en de gunstige Staat van Instandhouding mag niet verslechteren.

1.1 Recente ontwikkeling van ganzenpopulaties

De ganzenpopulaties die in Europa voorkomen zijn de afgelopen vijftig jaar snel gegroeid en/of hebben hun verspreidingsgebied verlegd (Düttmann et al., 2023). Met name het aantal ganzen dat in Nederland broedt en jaarrond verblijft, is in de afgelopen decennia enorm toegenomen (Buij & Koffijberg, 2019; Voslamber, 2002; Voslamber et al., 2010). Eind jaren zeventig ging het in de provincie Noord-Holland om een handvol broedparen van voornamelijk grauwe ganzen (Voslamber et al., 2010). Nadien hebben zich meer soorten gevestigd en zijn de aantallen van alle soorten toegenomen (Van der Jeugd et al., 2006; Voslamber et al., 2007). Eenzelfde ontwikkeling heeft ook in de andere provincies plaatsgevonden (Van der Jeugd et al., 2006).

Er zijn inmiddels diverse soorten ganzen in de provincies. Jaarlijks worden bijna 419.000 (telling 2023) standganzen waargenomen gedurende de juli-tellingen. In de winter wordt de populatie standganzen aangevuld met trekganzen die naar Nederland komen om hier te overwinteren. Het aantal ganzen in deze provincies loopt dan op het hoogtepunt op tot wel 1 miljoen (Bron: website SOVON).

1.2 Schade aan landbouw en natuur

Het grote succes van de ganzen heeft ook keerzijden. Zo is met de groei van het aantal ganzen ook de schade aan gewassen sterk toegenomen. Onderzoeken naar gewasschades laten zien dat deze bij zeer hoge graasdruk kunnen oplopen tot 82% gewasverlies (Bergjord Olsen et al., 2017; Bjerke et al., 2021). In 2022 werden onderstaande bedragen uitgekeerd aan agrariërs, als tegemoetkoming voor gewasschade door ganzen:

- Noord-Holland € 11.242.597
- Zuid-Holland € 3.648.026
- Utrecht € 2.914.377
- Zeeland € 1.301.865
- Flevoland € 174.323

Het totaal uitgekeerde bedrag voor tegemoetkoming in gewasschade voor deze vijf provincies komt daarmee op € 19.281.188. Voor heel Nederland ging het om een bedrag van € 82.580.895 (BIJ12, 2023). Het gaat hier om *uitgekeerde tegemoetkoming voor schade*, de *werkelijke schade* ligt hoger.

Ook in natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door overbegrazing en verslemping van oevervegetaties, rietlanden en botanisch waardevolle graslanden, waardoor de biotoop van een groot aantal (moeras-) vogelsoorten verdwijnt (Van der Winden, n.d.; Van der Winden et al., 2022).

Deze schadelijke effecten zorgen ervoor dat natuurgebieden nog verder onder druk komen te staan en dat de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden worden bedreigd. Herstelwerkzaamheden, zoals het aanbrengen van oeverbeschoeiingen, worden op grote schaal uitgevoerd. De totale omvang van de schade en de herstelwerkzaamheden is onbekend, maar kan in potentie groot zijn als hierdoor de Natura 2000-doelen niet gerealiseerd worden ([zie hoofdstuk 2](#)).

1.3 Risico's vliegveiligheid

Naast schade aan landbouw en natuur is er een risico voor de vliegveiligheid. Als één of meer ganzen in een vliegtuigmotor terechtkomen, is het risico potentieel groot. Het is zaak de ganzenpopulatie rondom vliegvelden zo te beheren dat het risico op vliegtuigaanvaringen nihil is. In 2022 heeft het Analysebureau Luchtvaartvoorvallen (ABL) bijna 1.200 meldingen van vogelaanvaringen ontvangen. De noodlanding van Royal Air Maroc op 6 juni 2010 ligt het meest in het geheugen (De Onderzoeksraad voor Veiligheid, 2011).

1.4 Doel faunabeheerplan Ganzen

Doel van dit faunabeheerplan is schade door stand- en trekganzen aan landbouw en natuur te beperken tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau, en risico's voor de vliegveiligheid te voorkomen. Het plan biedt daartoe een maatregelenpakket met een gedegen onderbouwing. De maatregelen zijn in eerste instantie preventief van aard. Waar dat aantoonbaar onvoldoende is, komt onder strikte voorwaarden afschot in beeld. Randvoorwaarde voor alle maatregelen is dat dierenleed zoveel mogelijk wordt voorkomen en dat de Staat van Instandhouding van de betreffende soorten niet verslechtert.

Daarnaast heeft het beheerplan als doel de populaties (invasieve) exoten, zoals nijlganzen, in de provincies te reduceren.

1.5 Soorten

Dit ganzenbeheerplan geldt voor de volgende soorten: grauwe gans (*Anser anser*), brandgans (*Branta leucopsis*), grote Canadese gans (*Branta canadensis*), kleinste Canadese gans (*Branta hutchinsii minima*), kolgans (*Anser albifrons*), Indische gans (*Anser indicus*) en nijlgans (*Alopochen aegyptiaca*), inclusief verwilderde, gedomesticeerde en hybride ganzen in al hun verschijningsvormen.

1.6 Periode

Dit faunabeheerplan geldt voor de beheerperiode 2024 – 2030 (6 jaar). De periode van zes jaar start vanaf de datum van het goedkeuringsbesluit van de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland.

1.7 Werkgebied

Dit faunabeheerplan is een samenwerking tussen de FBE's van de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht, Zeeland en Zuid-Holland. Het werkgebied van de desbetreffende FBE's is de gehele provincie en dit faunabeheerplan geldt daarom voor de hele provincies Flevoland, Noord-Holland, Zeeland en Zuid-Holland (bijlage WBE).

1.8 Totstandkoming

De totstandkoming wordt aangevuld zodra het proces is afgerond.

Literatuur

- Bergjord Olsen, A. K., Bjerke, J. W., & Tombre, I. M. (2017). Yield reductions in agricultural grasslands in Norway after springtime grazing by pink-footed geese. *Journal of Applied Ecology*, 54(6), 1836–1846. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.12914>
- BIJ12. (2023). *Cijfers faunaschade 2022*.
- Bjerke, J. W., Tombre, I. M., Hanssen, M., & Olsen, A. K. B. (2021). Springtime grazing by Arctic-breeding geese reduces first- and second-harvest yields on sub-Arctic agricultural grasslands. *Science of the Total Environment*, 793. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.148619>
- Buij, R., & Koffijberg, K. (2019). Ganzen en ganzenschade in Nederland: Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid. *Wageningen Environmental Research, Rapport 2965*. Wageningen.
- De Onderzoeksraad voor Veiligheid. (2011). *Jaarverslag 2011*.
- Düttmann, H., Kruckenberg, H., Bünte, R., Delingat, J., Emke, D., Garlich, M., Korner, P., Kowallik, C., Lauenstein, G., Südbeck, P., & Bairlein, F. (2023). Grazing effects of wintering geese on grassland yield: A long-term study from Northwest Germany. *Journal of Applied Ecology*, 60(3), 421–432. <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14340>
- Hornman, M., Kavelaars, M., Koffijberg, K., Van Winden, E., Van Els, P., Kleefstra, R., Van Kleunen, A., Hissel, B., Van Turnhout, C., & Soldaat, L. (2022). *Watervogels in Nederland in 2020/2021. Sovon rapport 2022/58, RWS-rapport BM 22.22*. Sovon Vogelonderzoek Nederland.
- Van der Jeugd, H., Voslamber, B., Van Turnhout, C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J., & Koffijberg, K. (2006). *Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Van der Winden, J. (n.d.). *Herstelplan leefgebied grote karekiet Wieden en Weerribben. Knelpunten en kansen in het Natura 2000-gebied. Rapport 2021-01*. Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- Van der Winden, J., Weeda, S., & Deuzeman, S. (2022). *Beschermingsproject grote karekiet 2022. Jaarrapport aantallen, broedsucces, habitatverbetering en dispersie. Rapport 2022-08*. Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- Voslamber, B. (2002). Grauwe Gans Anser anser. In *Sovon Vogelonderzoek Nederland 2002, Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis* (pp. 98–99). KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland.
- Voslamber, B., Van der Jeugd, H., & Koffijberg, K. (2007). Aantallen, trends en verspreiding van overzomerende ganzen in Nederland. *Limosa*, 80, 1–17.
- Voslamber, B., Van der Jeugd, H., & Koffijberg, K. (2010). Broedende ganzen in Nederland. *De Levende Natuur*, 111(1), 40–44.